
*Objasnienie przedwstępne Planu gospo-
darczego.*

Plan gospodarczy Leśnictwa składa: I. z Opisania ogólnego, II. Obrazu ogólnego, III. Obrazów szczególnych Obrębów wysokopiennych i niskopiennych, IV. Wzoru do słupów granicznych i gospodarczych.

I. **Opisanie ogólne** obejmuje następujące rozdziały: 1. Miejsowość, 2. Płody, 3. Gospodarstwo.

1. Pod rozdziałem *Miejsowość* opisuie się:

a. położenie ieograficzne i topograficzne ze względem na podział Leśnictwa na *Straże*;

b. klimat ieograficzny i fizyczny;

c. natura gruntu, tudzież bagna i wody na nim znajdujące się.

2. Rozdział *Płody* zawiera:

a. rodzaje płodów roślinnych, zwierzęcych i kopalnych;

b. odbyt na nie wewnętrzny i zewnętrzny;

c. ceny głównego przedmiotu, a mianowicie drzewa iglastego, opałowego, szczapowego, i jakie w czasie urzędzenia exystowały, z opisaniem stosunku w jakim mniéy więcéy zostają ceny innych gatunków i rodzajów.

3. Rozdział *Gospodarstwo* wyświeca:

- a. cel zamierzony Planu gospodarczego z wyrachowaniem przyszłego najwyższego dochodu drzewnego, od czasu gdy lasy do stanu doskonałego przyprowadzone będą, tudzież normalnego stanu grubego zwierzca;
- b. stan terażniejszy lasów i dochód z nich obrachowany przy wycieńczonym obecnym drzewostanie;
- c. sposoby uskutecznienia zamierzonego celu.

Tym końcem, stósownie do przyjętego Systematu Gospodarstwa, każda Straż w Leśnictwie podzielona jest na *Obręby*. Każden Obręb stanowi iedność gospodarczą leśną. Obręby są albo wysokopiennie, albo niskopiennie, stósownie do rodzaju drzewa i obranego sposobu zagospodarowania. Przepisy gospodarcze w lasach wysokopiennych tyczą się

zawsze gatunku panującego; w lasach zaś niskopiennych są wspólne gatunkom twardym i miękkim. Do gatunków twardych należą: dąb, buk, grab, klon, iesion, wiąz, olsza i brzoza; do miękkich osika, topola, lipa i wierzba. Obręby wysokopiennie dzielą się na *Okręgi*, niskopiennie na *Poręby*. Oprócz tego w razie odrębnego położenia części Okręgów i Obrębów, lub téż rozmaitości drzewostanów, Obręby na *Oddziały* i *Poddziały* podzielone są. Piérwsze, to jest: Oddziały stanowią odrębną część Okręgu w lasach wysokopiennych, lub całego Obrębu w lasach niskopiennych, drugie zaś, to jest: Poddziały, różnice w drzewostanie Okręgi, poręby i oddziały są podziałem stałym na zawsze, poddziały zaś stósownie do wzrostu drzewostanu po każdym Peryodzie zmienić się mogą. Dla każdego Obrębu ustanowiona jest *koley* do odnowienia lasu przeznaczona, a mianowicie w lasach niskopiennych 15sto lub 30sto letnia, w lasach wysokopiennych 60, 90, 120 lub 180 letnia; *koley* dzieli

się na 30sto letnie *Peryody* odpowiadające podziałowi na Okręgi w lasach wysokopiennych. Liczby Peryodów i Okręgów gospodarczych stanowią porządek odnowienia czyli odmłodnienia takich lasów, to jest: że Okręg pierwszy najprzód, następnie drugi, daley trzeci i czwarty odnowione bydź mają. Odnowienie lasów niskopiennych w porządku liczb porębów, stosuje się do Peryodów lasów wysokopiennych, i obeymuje jeden cały Peryod lub wciągu onego dwa razy powraca. Dla iednostayności w odnawianiu lasów rządowych przyjęto, iż Peryod 1. zaczyna się od r. 1820. od którego zasadne zagospodarowanie lasów w Królestwie Polskiém początek swój wzięło. W lasach późniéj urządzonych, działania leśne od r. 1820 do skutecznienia przypadające, po urządzeniu razem uzupełniają się.

II. *Obraz ogólny* składa się 1 z *Tabelli ógólnéy* wystawiającéy obszerność, naturę i rodzaj lasów, oraz dochód drzewny z nich w ciągu piérszego Peryodu, 2. z *Mappy ógólnéy Leśnictwa* na

podziałkę 1,200 prętów na 1. ławkę nową polską; wyobraża ona ieograficzne położenie lasów i podział na Straże i Obręby.

1. *Tabella ogólna* zawiera dwadzieścia siedm rubryk ze stosownemi nagłówkami. Rubryka *piérwsza* i *druga* obejmie nazwisko i obszerność każdéy Straży; *trzecia* literę każdego Obrębu w porządku alfabetycznym; *czwarta* i *piąta* Rubryka zawiera obszerność każdego Obrębu podług tego iak iest własności koronnéy lub narodowéy; w *szóstéy* Rubryce wyrażona iest koléy leśna dla każdego Obrębu ustanowiona; Rubryki *siódma*, *osma*, *dziewiąta*, *dziesiąta*, *iedenasta*, *dwunasta*, *trzynasta*, *czternasta*, *piętnasta* obejmują obszerność każdego Obrębu wysokopiennego z rozróżnieniem rodzajów lasu liściowego i iglastego, tudzież ogół takowych; Rubryki zaś *szesnasta*, *siedmnasta* i *ośmnasta* mieszczą obszerność Obrębów niskopiennych z rozróżnieniem rodzajów miękkich i twardych i ogółem lasu niskopiennego. Rubryki *dziewiętnasta*, *dwudziesta*, *dwudziesta piérwsza*, i *dwudziesta druga* zawie-

raią wynaleziony z oszacowania roczny dochód drzewa stałego w ciągu pierwszego Peryodu, z rozróżnieniem gatunków stósownie do grubości i dobroci drzewa, to jest: szczapowego, krągłakowego i gałęziowego, oraz ogółem tego dochodu. *Drzewem stałym* nazywa się dla tego, że zawsze i corocznie użytkować z niego można. W rubrykach *dwudziestéy trzeciéy, dwudziestéy czwartéy, dwudziestéy piątéy, i dwudziestéy szóstéy* jest massa drzewa niestałego z całego pierwszego Peryodu, mianowicie karpiny, chrustu i powałów i ogół téżé massy. *Drzewo niestałe* z tego powodu ma takie nazwanie, że użytkowanie z niego częścią zależy od miejscowych okoliczności i możliwości pozyskania, jakim jest karpina, częścią jest czasowe i przypadkowe, to jest: chrusta w lasach wysokopiennych i powały, które, jeżeli istnieją, iak nayspieszniey uprzątnione bydz powinny, dochodu zatém stałego stanowić niemogą. Nakoniec Rubryka ostatnia *dwudziesta siódma* obeymuje obszerność halizn w każdym Obrebie znajdujących się. Wszystkie Ru-

bryki liczbowe, wyjąwszy szóstéy, tak przy każdéy Straży iako i ogółem z wszystkich Straży, są zasummowane. Morgi i sążnie w nagłówkach wyrażone, są miary nowo-polskiéy, stósownie do postanowienia Xięcia Namiestnika Królewskiego z dnia 13 Czerwca 1818; Morg zawiera 300 prętów □. Sążeń leśny 108 stópsześciennych z przestworami.

2. Na mappie ogólnéy Straż 1. pociągnięta jest kolorem zielonym, 2. żółtym, 3. błękitnym, 4. różowym, 5. fioletowym, 6. cynobrowym. Litery alfabetu dużego na każdéy części Straży właściwym, lecz ciemniejszym kolorem obwiedzionéy, znajdujące się, oznaczają Obręby i geograficzny onych porządek. Obręby podzielone są liniami tuszowemi na Okręgi gospodarcze, liczbami kościelnemi właściwemi oznaczone. Osady leśne pociągnięte są tuszem i oznaczone znakiem właściwym koloru karminowego, to jest: przy osadzie Nadleśniczego znak z 4ma odnogami, przy osadzie Podleśnego z 3ma odnogami, przy osadzie Strażnika z 2ma odnogami, przy osadzie Strzelca znak po-

iedynczy; osada sążniarza oznaczona jest piłą i siekierą na krzyż złożonemi. Mieysca sporne oznaczone są obwódka koloru właściwéy Straży. Na Mappie ogólnéy równie iak na szczegółowych, o których niżej będzie mowa, północ jest na górze, południe na dole, wschód na stronie prawéy, zachód na lewéy, co wskazuje linia północna, czyli Strzała na Mappie znajduiąca się.

III. Obrazy szczególne Obrębów wysokopiennych i niskopiennych składają się: 1. z *Planu ogólnego* obejmującego rys działań leśnych od roku 1820. do Peryodu, w którym lasy do stanu doskonałości przyprowadzone będą. 2. z *Tabell szczegółowych* zawierających stan terażniejszy Obrębu i przepisy uprawy na 1. Peryod stósownie do planu ogólnego. 3. z *Mappy* na podziałkę 200 prętów na iednę ławkę nową Polską; wyobraża ona położenie topograficzne Obrębu.

I. Co do Obrębów wysokopiennych.

1. *Plan ogólny* zawiera sześć głównych Rubryk. *Piérwsza* Rubryka z napisem: *Stan przy urządzeniu* obejmuie Opi-

sanie ogólne drzewostanu w Obrębie podczas urzędzenia, z wyrażeniem roku w którym to nastąpiło; *druga* Numer właściwy z porządku, każdego Okręgu; *trzecia* główna Rubryka tyczy się Peryodu I. i ma trzy przedziały, z których *piérwszy* zawiera terażniejszy panujący wiek drzewa w każdym Okręgu, w razie zaś gdy Okręg jest halizną, żadney liczby nie obeymuie; *drugi* obeymuie ogólne przepisy uprawy dla każdego Okręgu do końca piérwszego Paryodu, to jest: r. 1849; *trzeci* wskazuje porządek cięć i upraw, to jest: co najprzód i gdzie uskutecznić trzeba; liczby porządkowe wskazuia ten porządek. Rozwinięcie przepisów dla tego Peryodu, obeymuie *Tabella* szczegółowa ad 2 opisana. *Czwarta* główna Rubryka tycze się Peryodu II. i zawiera dwa przedziały, z tych *piérwszy* obeymuie wiek wiakim drzewostany w każdym okręgu, przy zachowaniu ustanowionych przepisów, na początku Peryodu drugiego znajdować się będą; *drugi* wskazuje działania leśne dla tegoż Peryodu do końca r. 1879. Rubryka *piąta* tycze się

Peryodu III. i ma również dwa przedziały: w *pierwszym* jest spodziewany wiek drzewostanów na początku Peryodu trzeciego, w *drugim* działania leśne do końca tegoż Peryodu, to jest: r. 1909; nakoniec *szósta* Rubryka ty-cze się Peryodu IV. i obejmuje w dwóch przedziałach wynikający z gospodarstwa wiek drzewa w każdym Okręgu na początku Peryodu czwartego i działania leśne w ciągu onego do r. 1939. wykonać się winne. Wrazie gdy Peryod IV. niedoprowadza lasów do stanu doskonałości, lub gdy lasy więk-szą koley naznaczoną mają, Plan dal-szy na następujące Peryody niżej w tych samych Rubrykach jest wypisany. Rozwinięcie przepisów ogólnych dla Peryodów następnych ustanowionych, następować będzie w końcu każdego poprzedzającego Peryodu.

2. *Tabella szczegółowa* obejmuje 24 Ru-bryk. W *pierwszój, drugiej i trze-ciej* Rubryce jest Numer właściwy z porządku, nazwisko i obszerność Okręgu gospodarczego; w Rubryce *czwar-tój i piątój* nazwisko i obszerność każ-dego Oddziału, gdzie takowe znajdu-

ią się; *szósta* Rubryka obejmuje literę właściwą każdego Poddziału; *siódma* obszerność Poddziału drzewem zarosłego; *ósma i dziewiąta* Rubryka zawierają opisanie położenia i gruntu każdego Poddziału, Oddziału lub Okręgu drzewem-okrytego. Rubryka *dziesiąta* obejmuje opisanie drzewostanu podczas urządzenia; *jedenasta* przepisy cięcia czyli uprawy zwyczajnéj stósownie do ustanowionego Planu; Rubryka *dwunasta, trzynasta, czternasta i piętnasta* obejmują wynikłą z oszacowania masę drzewa stałego w każdym Poddziale, Oddziale lub Okręgu w ciągu pierwszego Peryodu do zużycia przypadającego; w Rubryce *sześnastéj* jest rezultat z obrachowania przyrostu drzewa w ciągu pierwszego Peryodu stosunkowo zmniejszanego, to jest: gdyby n. p. przyrost roczny na drzewie w Poddziale będącym Sążni 2000 wynoszącym, przez doświadczenie wynaleziony, wynosił sążni 20, a do końca pierwszego Peryodu pozostawało lat 23, masa przyrostu nie może być wykazywaną przez pomnożenie ilości rocznéj przez liczbę lat 23,

ponieważ corocznie $\frac{1}{2}$ część drzewa wycinać się, a zatem i przyrost stosunkowo zmniejszać się będzie: w przytoczonym zatem przypadku przyrost obrachowany za pomocą formuły $p \left(\frac{n+1}{2} \right)$ (w której p znaczy przyrost roczny, n liczbę lat podczas których ubytek roczny drzewa ma następować) wynosić będzie sążni 240 i taki to rezultat w Rubryce téj mieści się. Rubryka *siedemnasta, ośmnasta, dziewiętnasta i dwudziesta* zawierają masę drzewa niestałego, która w miarę możliwości i miejscowych okoliczności zużyta zostanie. Rubryka *dwudziesta pierwsza* obejmuje obszerność Poddziału, Oddziału lub Okręgu drzewem wcale niezarosłego, czyli halizną obejmującego. Rubryki *dwudziesta druga i dwudziesta trzecia* zawierają opisanie położenia i gruntu takiego Poddziału, Oddziału lub Okręgu. W ostatniej Rubryce *dwudziestej czwartéj* są umieszczone przepisy uprawy nadzwyczajnéj podług ustanowionego Planu dla takiéj halizny oznaczone. Wszystkie Rubryki liczbowe są zasummowane. Po zogółowaniu Ru-

bryk drzewo stałe obejmujących, przyrost w Rubryce szesnastey będący, rozdziela się stosunkowo na gatunki masę drzewa przyrastającego składające i dodany do niéy formuie ogólną masę, która iak n. p. w przywiedzionym wyżéy przypadku w $\frac{1}{3}$ części corocznie rąbaną będzie; i dla tego do massy 2000 sążni za przykład wziętęy, dodawszy przyrost stosunkowo zmniejszony, będzie $2000 + 240 = 2240$, a podzieliwszy ten ogół przez liczbę lat $23 = 2\frac{24}{3}$ wypadnie do cięcia na rok sążni 97,4. Ogólna obszerność halizn dzieli się także przez liczbę lat dla wyznalezienia ilości corocznie do uprawy przypadającéy.

3. Na *Mappie* Obręb pociągniony jest kolorem właściwéy Straży i podzielony na Okręgi gospodarcze obwódkami ciemniejszymi kolorów następujących, to jest: Okręg I. kolorem zielonym, II. kolorem żółtym, III. błękitnym, IV. różowym, V. fioletowym, VI. cynobrowym. Każdy Okręg i Oddział Okręgu ma nazwisko i Numer właściwy na nim wyrażone. Tam gdzie Okręg ma dwa lub więcéy oddziałów, nazwiska tych

ostatnich napisane są niżej pod Nazwiskiem Okręgu mniejszemi literami. Poddziały stanowiące różnicę drzewostanu lub halizny wyobrażające, obwiedzione są kolorem ciemniejszym właściwéy Straży i oznaczone literami alfabetu małego w każdym Okręgu lub oddziale z porządku idącemi. Słupy graniczne i gospodarcze, które podług wzoru na końcu Planu gospodarczego znajdujące się, na liniach separacyjnych stawiać się powinny, oznaczone są cynobrem następującemi znakami, to jest: słup główny kwadratem z punktem we środku, słup okręgowy kwadratem bez punktu, kopiec graniczny cyrkułem. Liczby przy słupach wyrażone, znaczą porządek i ilość każdego rodzaju słupów w Leśnictwie. Osady leśne pociągnięte są bladym tuszem z obwódką ciemniejszą i napisem karminowym funkcyi do której osada należy. Miejsca sporne z Obrębem wyłączone, oznaczone są obwódką koloru właściwéy Straży.

II. Co do Obrębów niskopiennych.

- 1. Plan ogólny** zawiera także Rubryk 6. które obejmują toż samo co Plan ogólny

ny Obrębu wysokopiennego, z tą tylko różnicą, że opisanie drzewostanu i przepisy upraw tyczą się całego Obrębu, lub części onego, których różny stan, odmiennych przepisów w pierwszym Peryodzie czyli Kolei niskopiennéy, a czasem i w drugim Peryodzie, wymagać może. W dalszych zaś Peryodach stan i przepisy zawsze jednakowe są. Druga rubryka zawiera Numer porębów których opisanie się tyczy.

2. *Tabella szczegółowa* zawiera Rubryk 28. lecz z tych niektóre różne są od Rubryk Tabelli Obrębu wysokopiennego. *Pierwsza* i *druga* Rubryka obejmuie Nazwisko i obszerność każdego Oddziału lub Obrębu; Rubryki *trzecia*, *czwarta*, *piąta*, *szósta*, *siódma* i *osma* odpowiadają Rubrykom *szóstéy*, *siódméy*, *osméy*, *dziewiątéy*, *dziesiątéy* i *iedenastéy* Tabelli Obrębu wysokopiennego. Rubryki *dziewiąta*, *dziesiąta* i *iedenasta* mieszczą w sobie Numer każdego Porębu, Rok w którym cięcie uskutecznione być powinno, i obszerność tegoż. Rubryki *dwunasta*, *trzy-nasta*, *czternasta* i *piętnasta* zawierają masę drzewa stałego każdego Porę-

bu z dorachowaniem przyrostu do roku właściwego, rozróżnieniem gatunków i ogółem massy; w Rubryce *sześciastéy* jest procent przyrostu w Podziale, Oddziale, lub całym Obrębie, przez doświadczenie wynalezione i do massy każdego Porębu dorachowanego. Gdyby n. p. w Obrębie niskopiennym przyrost przez doświadczenie okazał się na 100 sążniach 3,4 sążni czyli $\frac{3,4}{100}$, a massa obecna Porębu n. p. dwunastego, w r. 1827 oszacowanego a w r. 1831 do cięcia przypadającego, wynosiła sążni 53; w ówczas przez rachunek stosunkowy następujący $100:3,4=53:X$ znajdziemy, że poręb ten przyrasta co rok sążni 1,8. a zatém przez lat 4ry, to jest: 1828, 1829, 1830 i 1831 przyrośnie sążni 7,2 które dodane do massy obecnéy sążni 53 powiększają takąową do sążni 60,2 które ogół massy porębu stanowią. Rubryki *siedmnasta, ośmnasta, dziewiętnasta, dwudziesta, dwudziesta pierwsza, dwudziesta druga, i dwudziesta trzecia* odpowiadają Rubrykom *ośmnastéy, dziewiętnastéy, dwudziestéy, dwudziestéy pierwszéy, dwudziestéy drugiéy, dwudziestéy trze-*

cięż i dwudziestę czwartę Tabelli szczegółowę Obrębu wysokopiennego. Wszystkie rubryki liczbowe są zasummowane. Po zogółowaniu Rubryk drzewo stałe obeymujących, cała massa dzieli się przez liczbę lat do końca Peryodu pozostałych, a wynikły z tego rezultat, daje średni dochód roczny z Obrębu. Ta roczna ilość służy tylko do ogólnego kontrolowania cięcia, lecz zawsze taka massa drzewa rąbaną będzie, iaka w właściwym Porębie znayduie się. Ogólna obszerność halizn dzieli się przez liczbę lat Peryodu, tak iak przy Obrębie wysokopiennym.

3. Na *Mappie* Obręb podzielony iest liniami tuszowemi na 15 lub 30 porębów rocznych. Liczby arabskie oznaczają takowe Poręby. Tróykąt cynobrem określony znaczy słup porębowy. Zresztą wszystko iest tak iak na *Mapie* Obrębu wysokopiennego.

IV. *Wzór do słupów* granicznych i gospodarczych na końcu Planu gospodarczego znaydujący się, obeymuie zarazem objaśnienie do niego potrzebne.

a w $\frac{2}{3}$ dębem, grabem, i brzozą okryte znajdują się. Są to Obręby Litt. B. E. i G. Kommissarz leśny obrał tu gospodarstwo Niskopiennie, dlatego, że Leśnictwo to nie posiada więcéy lasów niskopiennych, i że takowe dla otrzymania drzewa na węgle dla Fabryk hutniczych i drzewą na drobne narzędzia, potrzebne mi są.

c. 10000 morgów gruntu z gliny i ziemi roślinnéy składającego się Jodłą zarosłego. Są to Obręby Litt. I. K. L. w których odmiana gospodarstwa potrzebną wcale nie jest i uskutecznią być nie może.

d. 5000 morgów takiegoż gruntu sosną, swierkiem i jodłą w różnych częściach okrytego, to jest: Obręby Litt M. i N. Las ten zamierzono przeistoczyć na czysty Swierkowy, ponieważ ten rodzaj drzewa na takim gruncie nayprędzéy rośnie, naywiększą masę drzewną, oraz piękny budulec wydaje.

e. Nareszcie 450 morgów powierzchni Obrębu Litt. O. jest grunt mokry Olszą okryty. Tu żadne inne gospodarstwo wprowadzoném być nie może.

2. Powody wyboru kolei leśnej.

Od ustanowionéj normalnéj kolei leśnej dla lasów iglastych lat 120, dla niskopiennych lat 30, w dwóch tylko przypadkach zboczenie potrzebném okazało się, to jest:

1. W obrębie Litt. A. na piaszczystym najgorszym gruncie położonym, kolei na 90. lat oznaczoną została.

2. Obręb Jodłowy Litt. H. służyć będzie do zaopatrywania potrzeb fabryk górniczych, co do drzewa wielkiego użytkowego, dla tego kolei leśna na 150 lat jest ustanowioną.

II. Wszczególności.

A. Las wysokopienny.

a. Sosnowy.

1. Nieregularność drzewostanów.

Obręby Litt. A. C. D. są nad zamożność wycięte, to jest: drzewa średniego i młodego daleko tu więcéy jest, aniżeli rąbnego, przeciwnie zaś Obręby Litt. F. i H. za nadto oszczędzanemi były, to jest: drzewa rąbnego więcéy niż bydz powinno znajduie się.

2. Skutki téj nieregularności na przepisy cięcia dla I. Peryodu.

Ta niestosowność w drzewostanach pociągnie za sobą takie skutki, że w trzech piér-

wszycy obrębach w ciągu I a czasem nawet w ciągu II i III peryodu, młode drzewostany do cięcia przeznaczone byź będą musiały, w dwóch zaś ostatnich obrębach daleko większa massa drzewa w pierwszym Peryodzie konsummowaną będzie, aniżeli naturalny dochód z gruntu dać iest w stanie.

3. *Objaśnienie szczególnych sposobów cięcia z miejscowości wynikłych.*

W obrębie Litt. C. w okręgach gospodar. III. i IV. potrzeba było przepisać cięcia plądrujące, gdyż inaczey Obręb do Peryodu odmłodnienia doprowadzonym byź nie może. i. t. d.

b. Jodłowy.

c. Swierkowy.

B. *Las niskopienny.*

a. miękki.

b. twardy.

C. *Inne szczególne okoliczności na urządzenie wpływ mające.*

14. Urządzenie przypominające skutki
przekroczeń i przeniewierzenia się Offi-
cjalistów leśnych wynikające.
